

FILMSKA BAGATELA!

FILMSKA SANJA RADKA POLIČA – RACA, IMENITNEGA GLEDALIŠKEGA IN FILMSKEGA IGRALCA, LETOŠNJEGA PREŠERNOVEGA NAGRAJENCA, V ZGODOVINO SLOVENSKEGA IN JUGOSLOVANSKEGA FILMA VTISNJENEGA V VEČ KOT PETDESETIH VLOGAH.

RADKO POLIČ - RAC

O bračam se okrog sebe in prisluškujem. Grobna tihota. Okrog mene pusta, črna, prazna dvorana. Hladna, surova, grozeča in neskončna tema!

Oziram se v tej gluhi temi in vsakič znova se mi zazdi, da sem ga videl. Da sem se videl? In vedno znova, ko se ozrem, ko pogledam v to temo, da bi ga res videl, se z njim pogovoril, spoznal – izgine. Izgine v neskončno temo. Niti nisem vznemirjen, kot se zdi, da bi moral biti. Vsaj zdi se mi, da ga poznam! Saj ga poznam, to čudno kreaturo, poznam iz pripovedovanja. Slišim jih. Slišim sotrpine v »igri«! Rac, pavlihasta figura, se mi zareži iz grobne tihote. Rac se mi reži v obraz in me opominja v prazni dvorani na »storijske« kritikov. Spomin, ta kuzla režerja, mi laja v obraz in me opominja na »pravljice« režiserjev. Na »visoko dvignjeni prst« dramaturgov. Na »neopravičeno ogorčenje« dramatikov. Na »slinasto smehljanje« filmskih direktorjev. Na »radovedno neučakane« direktorje gledališč. Na »blatne in zlagane« politike. Dvorana molči. Obrazi iz spomina so brez besed. Obrazi brez besed. Spomin pa bezlja s kompjutersko svetlobno hitrostjo. Natančno, računalniško brezobzirno, in me opominja na večno skrivnostno publiko – gledalce, poslušalce –, ki je mimo mene že zdavnaj izoblikovala svoje lastne vrednote sveta in svoj že dodelan in zapečaten življenjski stil.

Na splošno so mi ideje tega Norca, z dvora imenovanega Slovenija, zelo blizu srca in sivih možganskih celic. Saj jih v tej gluhi dvorani lahko celo otipam. Saj celo okusim to njegovo blebetanje: ljubezen, mir, domovina, narava, poštenost, dobrota, ljubi svojega bližnjega, ne kadi, na kradi, ne kolni ...???

On, Norec z dvora, veruje neomajno in strastno veruje v besede tolažbe, besede sreče, besede lepote, besede spoznanja. Res verjame v to zemeljsko frnikulo sredi veselja gluhot. Znova se ozrem in za neizmerljivo majhen trenutek opazim obris, silhueto ..., vsaj zdi se mi, da se mi je slika v očesu zapisala v spomin. Čuden občutek imam, da sem ta neizmerljivi majhen delček časa že nekoč videl. Sem ga videl? Ja, videl! V

milijoninki sekunde ga prepoznam, v tisočinki sekunde spoznam in v sekundi poznam?

Kako je mlad! Saj je še mladenič. Pred očmi mi skozi spomin polzi celuloiden filmski trak in na majhnih sličicah iz *Nočnega izleta* se mi v obraz mačje reži mladenič Radko Polič – Rac. V rokah drži napol izpito flašo. Zakaj se tako kretensko smehlja, in komu? Kaj je ta sivosrebrna svetloba nad mojo glavo? Obračam se okrog sebe in buljim v prazno dvorano. Temo režerjo sivosrebrni prameni in sedeži okrog mene se grozeče svetlikajo skozi tihoto teme.

Sedim v kinodvorani? Tam pred mano, to niso sličice, to je ogromno belo platno, popackano s sivo-belimi premikajočimi se madeži! Sedim v Kinoteki? Ja, sedim v kinu na Miklošičevi cesti v Ljubljani, leta 1961. Za trenutek se mi zdi, da ga vidim na platnu, tega mladca. Glej, tu so že druge celuloidne filmske sličice, *Po isti poti se ne vračaj*. V roki mladenič drži štamprle, še vedno se smehlja, ampak ne več tako bebavo. Ali ima ta film konec? *Zgodba, ki je ni, Sedmina, Oxygen*. Kakšni čudni naslovi! Strah me je in težko diham, srce mi buta v sencih. Saj imam svojo zgodbo, saj še nisem mrtev in še zmeraj diham. Srce bije tako hitro, da se šum srca stopi s šumom filmskega projektorja, ki mačkasto prede in na platno zariše *Mrtvo ladjo*. Bo te filmske more konec, in sploh, kakšen je to naslov? Ladja, ki je mrtva, so to blodnje? Groza me je, oziram se po dvorani, iščem ljudi, obraze, pa naj si bodo tudi brez besed. Popolnoma sam sem. Brnenje kinoprojektorja, snop srebrnosivih žarkov nad prestrašeno glavo, in končno v morečo praznino tihote privolovi človeški glas. Čudovit ženski glas poje angelsko žalostno in v dušo se mi naseli melanholijska. Oh, glej, *Idealist*. Solza mi spolzi na harmoniko, ki skozi počeni meh zašvistne; zakaj si odšla v *Vdovstvo Karoline Žašler*! Mladič poskuša igrati na harmoniko, ki je spustila svojo dušico. Zaluča jo v kot in ves razposajen in še vedno poln otroške razigranosti in skodranih las zavriska *To so gadi*! Češnje se oblačijo v belo, lepote breze v zeleno, dušo preplavi najnežnejše *Praznovanje pomladi*. Oh to srce, hoče se ustaviti, *Draga moja*

Iza. V želodcu krč in vsa ta prazna kinodvorana me hoče dobesedno prisiliti v *Iskanje*. Plašno se ozrem, in šok: saj ne morem verjeti; Mirko Grobler, Jože Babič, Matjaž Klopčič, Rajko Ranfl, Igor Pretnar, Jože Bevc, France Štiglic, Vojko Duletič, Božo Šprajc.

Počutim se kot *Deseti brat*, ki je končno našel svojo izgubljeno družino, svojo ljubljeno družino, svoje brate po krvi, svoje dobre starše. Moji dragi, večni prijatelji, niste me zapustili. Vesel sem do blaznosti, poskakujem kot norec, kot otrok, ki je dobil svojo najljubšo igračo, svojega medvedka za vse življenje. Zakaj me tako karajoče gledate, saj sem bil priden, saj sem naredil vse domače naloge, saj sem ubogal! Ne, ne bom nagajal, res bom ubogljiv, nočem nazaj v sličice celuloidne, nočem, nočem! Nočem, da bi bil *Trije prispevki k slovenski blaznosti*! Zakaj ne bi bil trije prispevki k slovenski genialnosti? Branko Baletič se zareži in me stlači v nemško oficirsko uniformo, me posadi na vlak *Balkan Ekspres* in me ekspresno hitro vrže v vrtinec vojne. Začaran strmim v platno, ker me vojna prej spominja na potujoči cirkus kot pa na kri in krike vojne. Vojni vlak se ni niti ustavil in že mi prišepetavajo: *Dediščina* te čaka, me šepetaje sprašujejo, če mi je res ime *Christophoros*? Zdrami me realnost krvavo rdeče vojne, gledam krvavo Hitlerjevo zastavo s kljukastim križem in to na naši zemlji, slovenski zemlji. Srce divje bije, hoče se ustaviti, pekoča bolečina reže v srce. Srce mi vedno znova zastane ob teh vojnih grozotah. Zakaj je bilo toliko gorja na naši ljubljeni slovenski zemlji?

Neslišno prisedejo Jurjaševci, Lužnik, Milavec in me tolažijo, šepetajo besede *Ljubezni Blanke Kolak*. Pred mano se usede Jože Gale, se ozre in me s prstom na ustih opomni, da *Ljubezen nam je vsem v pogubo*. Obrnem se k Šprajcu in mu zabrusim, da bom postal *Odpadnik* in da odhajam, on pa se samo skrivnostno nasmiha in zamrmra, da se bom zelo kmalu vrnil v domačo dvorano, ko bo začel padati *Decembrski dež*, Jurjaševič ga prekine, me prime za roke in pogleda v dlani, Šprajcu namigne, glej, čaka ga *Srčna dama*. Zmeden sem, tako bebasto sem zmeden, in kot izgubljen otrok kar naprej ponavljam: rauspatatis, rauspata-

Srčna dama, 1991



cis, rauspatadis ...! Skoraj se poščijem v hlače, ko me po rami potrepla Tugo Štiglic. Daj daj, pomiri se že, ej, *Tantadruj* te čaka, pomiri se! Ne ne, jaz sem *Patriot*. Živojin Pavlovič si briše solze smeha, me zvedavo opazuje, še vedno nasmejan. Hej, Janez, a je kaj narobe, če si patriot? Kakšen Janez, Jaz sem Radko Polič – Rac, si pozabil, ste vi vsi pozabili, kdo sem; Živojin pa skrivnostno in zelo konspirativno izusti *Država mrtvih*.

Država mrtvih? Dragi Stvarnik, daj mi ponižnega potrpljenja. Koliko prekratkih vojn mi boš še naložil v mojo prekratko življenjsko bisago? Dejan Ačimovič pa kot iz topa: Še, še, *Jel ti jasno, prijatelj*? Ni mi jasno in mi noče biti jasno. In lepo prosim brez floskul – kakšen prijatelj neki! Obračam se in iščem, kje so moji pravi prijatelji. Sašo Podgoršek me tolaži in me pomirjenega zaziblje v *Sladke sanje*, ki pa jih grobo prekine *Zvenenje v glavi*. Odprem oči in v obraz mi strmi Andrej Košak. Poboža me – greva na sprehod po Ljubljani? Oh, Ljubljana, že sem v Ljubljani. Ah, Kinoteka na Miklošičevi cesti! Kino, film! Ljubljana, oh *Ljubljana je ljubljena*. S Klopčičem zavriskava, zaukava, zapojeva in se objameva. Koliko let je že minilo, Matjaž, koliko let sem že v tej kinodvorani v Kinoteki na Miklošičevi cesti v Ljubljani, sredi Slovenije? Obračam se okrog sebe in dvorana je nabito polna, zrak zatohel, a

prijateljski, in nad glavami sivosrebrni žarki. Oh, koliko let je že minilo v tej najlepši med vsemi lepoticami, med vsemi evropskimi lepoticami – Ljubljana!

Sproščeno se skoraj uležem – zlekнем v usnje obloženi sedež, v Kinoteki sredi Ljubljane, zaželim si *Tri četrtine čajne skodelice čaja* in z globokim priklonom mi jo ponudi Slobodan Maksimovič. Hvaležno ga gledam, ki me gleda s spoštovanjem, in za milijardinko sekunde se mi zazdi, ko se oziram po znanih obrazih, da sem se srečal.

Ne oziram se več. Začarano strmim v filmsko platno in skoraj do bolečine spokojen pomaham mladeniču, ki skozi celuloidno slikico preskoči na platno in v rokah drži moj obraz. Obraz je neverjetno miren, s pridihom zasanjanosti, in kot v nemih filmih odpira usta. Objame me najčudovitejša glasba v veselju in – *The End!* Mladec in Rac v njegovih rokah razločno zavzdihneta; a je že *Konec!*? Aplavz navzočih ne jenja. Traja in traja, in ko mi postaja že nerodno, vstanem in jih poskušam utišati. Prosim, nehajte, saj ni nič posebnega ...! Jecljam in se cmerim in slinim ...! Ozrem se ... in sam sem ... in prisluškujem sam ... Sam! Grobna tihota, okrog mene pusta, črna, prazna dvorana, hladna, surova, grozeča in do neskončnosti temna.

Kje ste, ne bodite jezni, filma še ni konec, dragi igralci, igral bom samo še komedije, drage igralke, farse, smešnice, vice bom pokal, satiro si bom v srce zatlačil in pavliho igral in cirkusantskega klovna oponašal, norca iz sebe bril. Kje ste? Milena Zupančič, Duša Počkaj, Nataša Matjašec, Berta Meglič – Bertoluči, kje ste, dame? Ej, Polde Bibič, Lojze Rozman, Boris Cavazza, Zlatko Šugman! Kje ste zvezde slovenskega igranja, kje ste, gospoda? Snemalci tona, direktorji fotografije, snemalci, fotografi, šoferji, kuharji, scenografi, kostumografi, električarji, šarferji, tehniki. Kam je odšla vsa ta falanga filmskih delavcev, vsi scenaristi in režiserji in vsi tisti neimenovani! Kolegi, partnerji, soigralke ...? Vem, tu ste, v moji duši, v mojem srcu, tu ste z menoj, v Kinoteki, kjer skupaj vrtimo in gledamo naš slovenski film.